

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:09.08.2020 ✓Accepted/Kabul:23.10.2020

DOI:10.30794/pausbed.778411

Araştırma Makalesi/ Research Article

Cançat, A. (2021). "Superstroke ve Superblur Sanat ", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 44, Denizli, ss. 41-48.

SUPERSTROKE VE SUPERBLUR SANAT

Aysun CANÇAT*

Öz

Bu çalışmada, etkin olarak sanat faaliyetlerini sürdürmeye devam eden, fakat çok fazla bilinmeyen ve telaffuz edilmeyen, Superstroke ve Superblur sanat hareketlerine değinilmiştir. Geçmiş akım ve anlayışlardan etkilenen, fakat farklı bir duruşla varlıklarını gösteren bu sanat hareketleri, amaçlarını belirten bildirimlerini yayınlamışlardır. Özellikle Kübizm, Ekspresyonizm ve Puantilizm gibi sanat akımlarından ilham alan tepkili sanat hareketleri, farklı teknik ve sembol kullanımı ile oluşturdukları üretimleriyle sanat tarihi içerisinde ilgi çekicidirler. Bu tepkiler; Batı'lı anlayışlara bağlı kalmadan ve var olan resim geleneklerinden de yola çıkılarak kendine özgü yeni üslûplar yaratılabileceğine dairdir. Çünkü, bazı ülkeler bu yaklaşımlarla süregelen sanat üslûplarında bir yön değişikliği içerisine girebilmiştir. Bu anlayışlarla, araştırmada Superstroke ve Superblur sanat hareketleri, hem birbirleri arasında hem de diğer akımlarla birlikte karşılıklı olarak ve sanatçılardan örneklerle değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: *Superstroke, Superblur, Sanat.*

SUPERSTROKE AND SUPERBLUR ART

Abstract

In this study, Superstroke and Superblur art movements, which continue to actively continue their art activities, but are not known and pronounced much, are mentioned. These art movements, influenced by past trends and understandings, but showing their existence with a different stance, published their declarations stating their goals. Especially the reactive art movements inspired by art movements such as Cubism, Expressionism and Pointillism are interesting in the history of art with the productions they create using different techniques and symbols. These responses; It is about the fact that unique new styles can be created without adhering to Western understandings and based on existing painting traditions. Because, some countries have entered into a change of direction in the art styles continuing with these approaches. With these insights, Superstroke and Superblur art movements have been evaluated both between each other and with other movements, and with examples from artists.

Keywords: *Superstroke, Superblur, Art.*

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanat Fakültesi, Grafik Tasarımı, İSTANBUL.
e-posta: acancat@gelisim.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0003-3837-5302>)

GİRİŞ

Kitle kültürü; hem bireyler hem de toplumların kaynaklarında hızlı bir tükeniş, estetik anlamda niteliksel bir azalma, yabancılaşma ve hatta yozlaşmaya giden, etik olmayan bir yönde birçok olumsuzluğu kapsayan sosyo-kültürel sorunları beraberinde getirmiştir. Soğuk savaş sonrası bu yeni kültürel yapılanmada global rekabet potansiyelini yükseltme çabası içerisine giren bazı uluslar, diğer kültürlerle ilgi duymaya başlamışlar; kendi kültürleri ve kimliklerinde bazı yön değişiklikleri ve tutarsızlıklar içerisine girmeye başlamışlardır.

Ülkelerinde bu kültürel yabancılaşmayı gören bazı sanatçılar, yerel yapılanmayı evrensel ve çağdaş bir dille sanatlarında yeniden ele almaya başlamışlardır. Taze ve uluslararası geçerliliği olacak ve kabul görececek bu yeni arayışlar noktasında, Superstroke ve Superblur sanat hareketleri önemli girişimler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Superstroke

Superstroke kelime anlamı itibariyle, 'süper etkileyici fırça darbesi' anlamına gelmektedir. Akım, daha önce etkinlik gösteren Superflat sanat hareketine karşı bir tepki olarak doğmuştur. Superflat, Japon sanatçı Takashi Murakami tarafından bulunan, postmodern bir sanat akımıdır. Kaynağını yoğun olarak anime (Japon animasyonları) ve mangalardan (Japonların çizgi romanları) alan bu akımın, İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan, boş ve anlamsızlaşan kültürel yapılanmanın bir eleştirisi olarak ortaya çıktığı kabul edilmektedir.

1990'ların sonlarından itibaren Japonya'da, animasyon ve video oyunları gibi dış kültürlerle ilgi artmaya başlamıştı. Soğuk savaş sonrasında bu yeni kültürel yapılanmada Japonya, global pazar potansiyelini en yüksek seviyeye çıkarmak için, kimliğinden farklı bir şekle girmişti. Popüler ihracat kültür ürünleri, Japon milli kimliğinin yapılanmasında tutarsızlık yaratmıştı. Küresel çağda, yeni bir Japon kimliği yaratmak için gerekli olan bu süper estetikte, anlamsızlaşan kültürel yapılanmanın altını çizmek, bu duruma vurgu yapmak için Superflat adında bir Japon görsel kültürü sunulmuştur (Chan,2007:783). Japonya, yeni bir sanat kimliği ile yerini geri almak için, uygulanmaya devam eden anime ve mangalar ile kültürel miras birleştirilmiş; düz ve yüzeysel bir dokudan oluşan grafik ve animasyonlarla Superflat adlı resim The theory posits that there is a legacy of flat, 2-dimensional imagery which has existed throughout Japanese art history and continues today in manga and anime.stili oluşturulmuştur. Superstroke hareketinin Superflat hareketine tepkisi ise, 2008 yılında Güney Afrikalı sanatçı Conrad Bo tarafından gelmiştir. Bu tepki, Batı sanat dünyasında kendini kurmaya çalışarak bir kimlik karmaşası içine giren Japonya'nın, bu arayışlarla ortaya koyduğu uygulamalardır. Çünkü, Superstroke'da geleneksellikte birlikte düşünülerek oluşturulan resimlerde, çok etkileyici fırça darbelerinin kullanılması ön plandadır. Superstroke çalışmalarında, fotorealist ya da grafiksel yüzeysel boyamalardan ziyade, ekspresif bir tavırla fotoğraf ve ifadeler yoğun olarak ele alınmıştır.

Conrad Bo, 2008 yılında, Superstroke sanat hareketinin manifestosunu şu şekilde yazmıştır:

- a. Resim, resmin en azından bir kısmında, etkileyici hatta sert fırça kullanılarak yürütülmelidir.
- b. Akım, fotoğrafçılıkla da ilgilenir. Figüratif bir resim için bir fotoğraf kullanılmalı, itiraz Fotorealizme'dir. Eser, Fotorealist olmamalı, Ekspresyonist olmalıdır. Dışavurumculuk, fotoğraf gerçekliğinden daha önemlidir.¹
- c. Bir eserin, Superstroke resmi olarak kabul edilmesi için kalem, dolma kalem gibi araçlar kullanıldığında dahi, bu kalemlerin darbeleri etkileyici olmalıdır.
- d. Resimler, hem figüratif hem de soyut çalışılabilir.
- e. Afrika'nın; aydınlık, karanlık, yaşam ve ölüm gibi konu içerikleri teşvik edilebilir.
- f. Kolaj, Stencil (şablon) ve Kaligrafi, etki için kullanılabilir.
- g. Superstroke konsepti; 'sanat için sanat' fikrinden ziyade, "Superstroke için sanat, superstroke" dur fikriyle tasarlanmıştır. Sanatçı, doku zenginliği veya yoğun kalem, fırça vuruşları için çabalamalıdır.²

1 <http://community.worldheritage.org/articles/eng/Superstroke>, (05.12.2019)

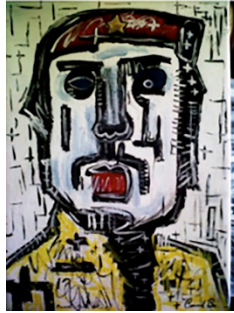
2 <http://superstrokeartmovement.blogspot.com/> (22.06.2018)

Superstroke ruhunu yakalayabilmek için, manifestodaki tanımlamaları uygulamak gereklidir. Çok yönlü olan Superstroke manifestodan da anlaşıldığı gibi dışavurumcu çizgiler önemlidir. Ekspresyonizm’de; modernlik, heyecanlı yaşam, yabancılaşma, kimliksizlik gibi konular yanında doğadan aşırı duygusal esinlenmeler veya sanatçının ruhundaki çeşitli duygu uyanışları hızlı fırça darbeleriyle yakalanmaya çalışılmaktaydı (Krausse,2005:88). Amaç, doğalcılığın karşıtı olan biçim ve renkler aracılığıyla, duygusal ve ruhsal düzeyde heyecanlar yaratmaktır (Lynton,2009:25). Dolayısıyla, doğal görüntülerden uzaklaşan ve duyguyu ön planda tutan Superstroke için de kimlik karmaşası içinde stil arayışı içine giren Superflat’in düz boyama teknikleriyle oluşturduğu grafik resim tarzı tezatlık teşkil etmektedir.

Conrad Bo, Superflat ve Superstroke akımları için şöyle der;

Superstroke, modern sanatta iki şeyin sonucu olduğu için bir konsept olarak düşünüldü. İlki, odaksız, karışık ve güçlendirmeye ihtiyaç duyan genel sanat hareketidir. İkincisi ise, zeki ve ünlü Japon sanatçı Takashi Murakami tarafından başlatılan Superflat sanat hareketine karşı tepki olarak ortaya çıkmasıdır. İki sanat hareketi de önemlidir. Günümüzde ikisi de öncelikli olarak dokuya önem verir, fakat bunlar farklı türden dokulardır. İsimlerinden de anlaşılacağı gibi Superflat, genellikle düz bir dokuyu, Superstroke ise bunun zıttı bir dokuyu ele alır. Superflat, genellikle Japon animasyonlarını ele alırken; Superstroke, Stilize İmaj, Soyutlama, Realizm ve Kombinasyon adlı dört elementi ele alır, hem monokrom hem de çok renkli uygulanabilmektedir.

Superstroke, geleneksellikten esinlenerek modern anlayışlara ulaşmıştır. Örneğin, Superstroke, Afrika modernizmi ile oluşturduğu soyut kombinasyonları konusunda etkili olan bir sanat hareketidir. The word “Superstroke” implies the super expressive brush stroke. AKIM Akımın sanatçıları; Alberto Giacometti, Pablo Picasso ve Vincent Van Gogh gibi sanatçılardan büyük ölçüde etkilenmişlerdir. Pablo Picasso’nun da bazı çalışmalarında Afrika ve kabile sanatlarından etkilendiği gözlenmektedir. Buna Picassofication adı verilir. Picasso’dan bu etkilenme, dolaylı olarak Afrika tarzı ve konularıyla kesişmektedir.

Resim 1-3. Conrad Bo’nun Picassofication çalışmaları.

Conrad Bo’nun üstte yer alan çalışmaları Picassofication tarzındaki çalışmalardır. Bu resimler, Che Guevara’nın portreleridir. Che Guevara’nın fotoğrafları ve resimleri, dünyanın ele alınan en ünlü resimlerindedir. Konu olarak

Che Guevara'nın tercih edilmesinin sebebi, Superstroke'un manifestosunda, Afrika resimleri teşvik edilebilir maddesine dayanmaktadır (Bo,2016).

Siyasetçi, Küba ve Enternasyonalist gerillaların lideri ve devrimcisi Che Guevara'ya, 1965'te, dünyadaki diğer uluslar kendisini devrim için savaşmak üzere çağrıda bulunmuşlardır. Bunun üzerine Che, emperyalizme karşı savaşmak için Küba'dan ayrılmıştır. Afrika'yı emperyalizmin zayıf halkası olduğunu görünce *çabalarını* buraya yöneltmiştir. Tüm bunlardan esinlenen Conrad Bo, belli bir propaganda veya siyasi içeriklere yönelik olan bu tür resimlerinde, birçok artı işareti ve diğer matematiksel işaretleri kullanmıştır. Üstte yer alan çalışmalarının da değişik yerlerinde artı işareti bulunmaktadır. Daha önceki sanatçılardan etkilenmeler, eklemeler ve değişikliklerle farklı sentezlere ulaşan Bo, kendine özgü üslûbunu ortaya koymuştur.

Conrad Bo'nun görüşüne göre Superstroke, 2000'den bu yana ortaya çıkan en önemli, yenilikçi ve etkili hareketlerden biridir. Superstroke sanat eserlerinde, tuvale hâkim olan artı işaretleriyle karakteristiktir ve bu işaret ile tanınabilir. Bu artı işareti, süper etkileyici fırça darbelerinin çapraz kullanımlarının kasıtlı bir sonucu da olabilir. Sembolik olarak haç olarak da tanımlanabilen ve yorumlanabilen belirgin artı işareti, bir teknikten daha fazla bir nitelikte olduğunu göstermektedir (Bosman,2010).

Resim 4. Conrad Bo, Şehir Manzarası

Resim 5. Conrad Bo'nun puantillist bir çalışması

Conrad Bo'nun ekspresyonist tarzı resimlerindeki fırça tekniği, resme patlayacakmış gibi dinamik bir hava vermektedir. Ayrıca, sanatçının bazı resimlerine bakıldığında tekniğinde, Turner'ın romantik etkisi, ifadeciliğinde ise ekspresyonist bir anlayış gözlenmektedir.

Superstroke sanatçılarının etkilendiği diğer akım, Puantilizm'dir. Renklerin saf olarak nokta nokta yan yana getirilmesi sebebiyle bu akıma Puantilizm denmiştir (Turani,2000:517). Bu tekniği Bo, eserlerinde sıklıkla kullanmıştır. "Yarı Ton Nokta" diye ifade ettiği resimlerini ve Puantilizm'i birleştirmeye çalışmıştır. Buna da 'Superblur Puantilizm' adını vermiştir. Sanatçuya bir sergisinde neden bu kadar farklı teknikler kullandığı sorulduğunda şöyle demiştir (Bo,2016):

Bu sergiyle ulaşmak istediğim şey, 2008'de başladığından bu yana Superstroke Sanat Hareketi'nin bir sanatçısı tarafından en karmaşık sergiyi yapmaktı. O kadar karmaşıktı ki, aslında bazılarının tam anlamını ifade edemeyeceğimi düşündüm. Bunu, Michael Guillen'in, "Dünyayı Değiştiren 5 Denklem: Matematikğin Gücü ve Şiiri" kitaplarının bazı denklemlerinden ve Ian Steward'ın "Bilinmeyenlerin İzinde: Değişen Dünyada 17 Denklem"inden esinlenerek başarmaya çalıştım.. Bu iki kitap, dünyadaki en önemli matematiksel denklemlerin bazılarını basitleştirmeye çalıştıkları için çok ilginç. Resimlere dahil etmek istediğim kısım matematikti, ama aynı zamanda yarım ton nokta Superstroke resimlerimi de bireysel nokta sayısını en az 10.000 artırarak daha karmaşık hale getirmek istedim. Sergideki resimlerden bazılarında 50.000'e yakın ayrı nokta vardı ve bunun tamamlanması çok uzun sürdü.

Superstroke sanat hareketi; Stilize İmaj, Non-Representative Soyutlama, Realizm ve Kombinasyon gibi dört ögeye dayanmaktadır. Bu öğelerin hepsi, eşit önemdedir ve Superstroke tasarımının toplamını oluşturmaktadır. Amaçlara ulaşmak, bir anlamda da sanatı ileriye götürmek için, bütün modern sanat öğelerini birleştirmek Superstroke sanat hareketi için önemli olmuştur.

Amerikalı sanatçılar, Christopher Wool ve Richard Prince'ın Superstroke sanatı üzerindeki etkileri önemli olmuştur. Ayrıca, bu süper etkileyici sanat uygulamalarının her türlü yüzeyde kullanılabilir olması heykel, seramik ve çeşitli baskı çalışmaları gibi alanlarda da kullanılmasını mümkün kılmıştır. Superstroke tarzında çalışan sanatçılara; Greg Simmonds, Diiezel , Bay Sputnik, Menno Baars , John Zaverdino , May Wentworth , Conrad Bo , JacoErwee , Laetitia Lups örnek verilebilir.

Superstroke sanat hareketine önemli katkıları olan Christopher Wool resimlerini, 1980'lerin sonları ve 1990'ların başında, şehrin, perde arkasında kalan iç bulanıklığına ve yoksunluğuna yönelik düşüncelerle geliştirmiştir. Sanatçı, superstroke manifestosunda, eserlerin yazınsal da olabileceği maddesine dayanarak bazı çalışmalar üretmiştir. Yazı, Wool'un için gerek bir sanat, gerekse bir iletişim biçimidir (Uçar,2004:93). Büyük şablon harflerle pek çok eser üretmiştir. Çeşitli anlamlarda söz ve sözcük gruplarına odaklanmıştır. New York Punk anlayışına, enerjisine göndermelerde bulunan resimler yapmıştır. 1980'lerin başında, sanatçının bu türden yaklaşımı, mevcut sanat ortamı ile çatışmıştır.

Resim 6. Christopher Wool, Blue Fool, 1990.

Resim 7. Christopher Wool, Başlıksız, 2000.

Bu tepkili döneminden sonra Wool'un farklı tür çalışmalarının yanı sıra, daha ekspresyonist ifadelerle yöneldiği görülür.

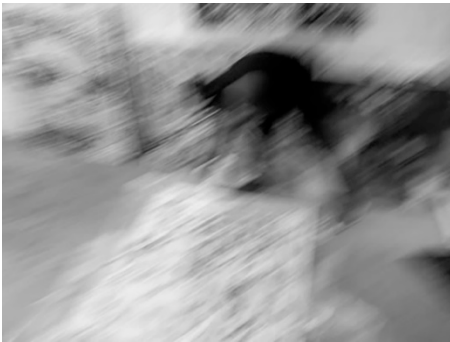
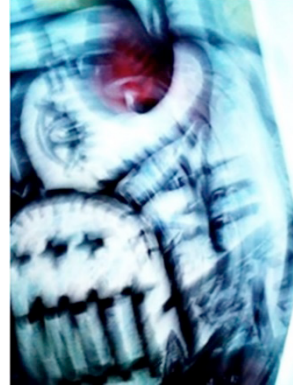
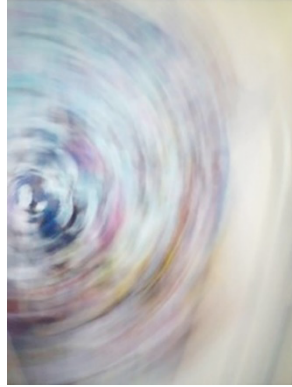
Resim 8. Christopher Wool, Başlıksız, 2007, Keten kumaş üzerine emaye, 320x243 cm.

Superblur

Supersblur sanat hareketi ise, Superstroke sanat hareketinin içinden çıkan bir türdür. Bu hareket, Superflat ve Suprematizm'den de etkilenmiştir. Akım ismini, 'bulanıklık' anlamına gelen 'blur' kelimesinin birleşimiyle almıştır. Akımın önde gelen üyeleri; Conrad Bo, Brink De Villiers, Lisa Basson, May Wentworth'tur.

Superblur sanat hareketinin manifestosu ise şu şekildedir:

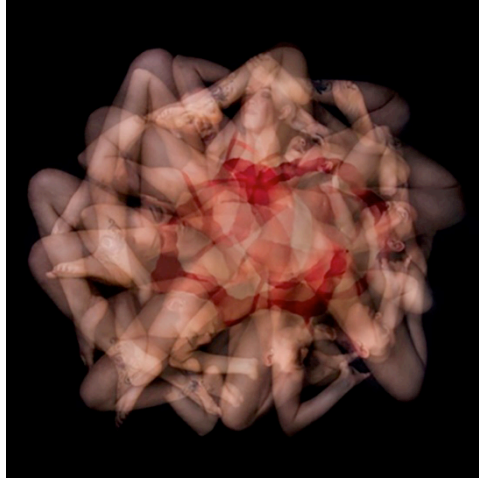
- a. Superblur, bulanıklaştırma kelimesinin tanımını kullanarak sanat yaratma yöntemini ifade eder.
- b. Dolayısıyla, sanatın odağı, sanatın nesnesini veya sınıflandırmasını belirsiz veya daha az belirgin hale getirmek olacaktır.
- c. Superblur ayrıca, net bir şekilde görülemeyen veya duyulamayan unsurlara da odaklanacaktır.
- d. Fotoğrafçılık, Superblur unsurları göz önünde bulundurulduğunda, fotoğraf makinesi bulanıklaştırılacak ve hatta resimler bulanıklaştırarak şekilde titretilecektir. Amaç; resimdeki soyut sanat eserlerine benzeyen görüntüler üretmektir.
- e Sanat uğruna sanat yaratmak yerine, Superflat, Superstroke, Kübizm ve benzeri sanat hareketleri, Superblur sanat yaratma girişimi içinde bulanıklaşacaktır.
- f. Superblur'un simgesi, Neo-Ekspresyonizm gibi diğer sanat akımlarından farklı kılan soyut kodlamadır.³

Resim 9-12. Conrad Bo'nun Superblur tarzındaki çalışmaları.

Sanatta Superblur düşüncesi, göz hareketlerinin etkisiyle olmuştur. Buradan yola çıkarak sanatçılar, kameranın sallanması ile oluşan titreşimlerle elde edilen üretilere odaklanmışlardır. Bu bulanıklaştırma, sadece bir teknik değildir. Geleneksel sanat anlayışlarına karşı, modern sanat yaklaşımları ve arayışları arasında kaynaşmayı sağlamak olduğu gibi, fotoğraf ile resim arasındaki sınırları kasıtlı olarak daha az belirginlik yaratarak kaldırmaktır.

³ http://livingartistemporium.co.za/?q=vincent_mbeje, Erişim: 06.09.2019

Resim 13. Harold Davis, Rondo, 2016, Fotomanipülasyon

Superblur sanatçılarının, kameranın ya da fotoğraf makinesinin titretilmesiyle elde edilen bu bulanık görüntüleri; Fütüristler'in dünyadaki makineleşme, hız, zaman gibi gelişme ve farklılaşmalara bağlı kavramları öne çıkarmak için kullandığı teknikleri anımsatmaktadır. Fütüristler, fotoğraf makinesi ve kameranın imkânlarını kullanarak, bir obje ya da figürün bir anının görüntüsünün ardı ardına tekrarlarla aynı karede gösterdikleri resimler elde etmişlerdir. Fotoğraf ya da film üzerinde makinenin hız ayarı istenilen şekilde ayarlanarak çeşitli efektlerde, bir devinimin farklı evreleri aynı karede birleştirilmiştir (Tüfekçi,2000:106). Oysa ki burada amaç, hem teknik hem de içerik bakımından bulanık superblur görüntülerden ayrılmaktadır. Superblur'da, sanatlar arasındaki sınırları kaldırmak için daha az belirgin, bulanık görüntüler elde edilirken; Fütüristler, görüntüyü resmetmekten ziyade hızı resmetmeye çalışmışlardır. Bu uygulamalar, geleneksel tekniklerden uzaktır; burada, bir resmin ön çalışması niteliğindeki eskiz çizimleri ya da boya teknikleri yoktur (Pehlivan,2013:107).

Sonuç

Modernizm ile, Batı toplumunda kültürel eğilimler ve değişiklikler ile birlikte geniş kapsamlı dönüşümler, felsefi değişimler görülmüştür. Bu değişiklikler, bazı uluslarda, toplum düşüncesi ve benliklerinde kayboluşlara da neden olmuştur. Bu da zamanla, para ve güç için çabalayan bir pazar ekonomisi için mücadeleyi doğurmuştur. Sanatta da bu anlayışlarla, kabul görmek için kendini farklı kültürlerde arayan ve neticesinde kimlik karmaşası içine giren bunalımlar yaşanabilmiştir. Bu noktada, çok fazla bilinmeyen ve telaffuz edilmeyen Superstroke ve bunun içinden çıkan Superblur sanat hareketleri, bu konularda dikkat çekici olmuşlardır. Pek bilinmeyen ve telaffuz edilmeyen hareketler ilk bakışta, sadece teknik anlamda farklılık gösteriyormuş gibi görünüyorsa da tepkilerindeki ve ifadelerindeki yeni sanat dillerini felsefeleriyle ortaya koymuşlardır. Bu durum, Japonya gibi Batılı anlayışlarda kendini arayan ve bir belirsizlik içerisinde bambaşka üslûplarla karşımıza çıkan oluşumlara karşı tepkiyi ortaya koymaktadır. Çünkü, burada sanata yaklaşımı, gelenekselliği dışlamadan moderniteyi yakalamak olmalıdır. Bu bazen seçilen bir yerel tema veya teknik ile bazen de bir yazı, sembolik bir işaret bazen de fotoğraf makinesi ya da kamera ile olabilmıştır. Daha önceki akımlar, tekniklerle karşılıklı ve örneklerle değerlendirilen bu hareketler, devam eden sanat girişimleri silsilesinde yerellik düşünülerek evrenselliğe ulaşmaları ve bu dönüşe dikkat çeken uygulamaları bakımından önemli yere sahiplerdir.

Kaynakça

- Dean C. (2007), *Ludic Superflatness'in Kültürel Ekonomis'*, Edith Cowan Üniversitesi Perth, Avustralya
- Krausse, A.C. (2005). *Rönesans'tan Günümüze Resim Sanatı'nın Öyküsü*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Lynton, N. (2009). *Modern Sanatın Öyküsü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Pehlivan B.(2013) "Kuşaklar Bağlamında Çağdaş Türk Resim Sanatında Desen 10x2" *Akdeniz Sanat Dergisi*, 6(12), 106-122.
- Turani, A. (2000). *Dünya Sanat Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Tüfekçi, T. (2000). "Tarihsel Süreç İçinde Resim-Fotoğraf Etkileşimleri (V)", *Fotoğraf Dergisi*, 26

Uçar, F.U. (2004). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi

İnternet kaynakları

Bo C. (2010). <http://conradboartistsurvivalguide.blogspot.com/2009/11/superflat-art-movement.html> (02.04.2010)

Bo C. (2016). <http://conradbosuperblur.blogspot.com/> (05.12.2019)

Bosman, N.(2010). <https://web.archive.org/web/20101222043817/http://www.citizen.co.za/citizen/content/en/citizen/lifestyle-features?oid=158545&sn=Detail&pid=40&Making-waves>, (02.05.2010)

<http://superstrokeartmovement.blogspot.com/> (22.06.2018)

<https://www.flickr.com/people/superblur/> (20.09.2019)

<http://conradbo.blogspot.com/> (05.08.2013)

<http://community.worldheritage.org/articles/eng/Superstroke> (05.12.2019)

Görsel kaynakları

Resim 1.<http://conradbo.blogspot.com/2011/12/fication-in-superstroke-art-movement.html> (05.08.2013)

Resim 2.<http://superstrokeartmovement.blogspot.com/> (22.06.2018)

Resim 3.<http://superstrokeartmovement.blogspot.com/> (22.06.2018)

Resim 4.<http://superstrokeartmovement.blogspot.com/> (22.06.2018)

Resim 5. <http://conradbosuperblur.blogspot.com/> (05.12.2019)

Resim 6.<http://superstrokeart.blogspot.com/> (18.09.2019)

Resim 7 .<https://www.inigoart.com/the-harder-you-look/> (18.09.2019)

Resim 8. <https://www.simonleegallery.com/artists/39-christopher-wool/works/4321/><https://www.simonleegallery.com/artists/39-christopher-wool/works/4321/> (18.09.2019)

Resim 9. <https://www.flickr.com/people/superblur/> (20.09.2019)

Resim 10. <https://www.flickr.com/people/superblur/> (20.09.2019)

Resim 11. <https://www.artsy.net/article/conrad-bo-manifesto-for-the-superblur-art-movement> (20.09.2019)

Resim 12. <https://www.artsy.net/article/conrad-bo-manifesto-for-the-superblur-art-movement> (20.09.2019)

Resim 13. <https://www.digitalfieldguide.com/blog/entries/multiple-exposures/page/2> (04.01.2019)

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).

2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).

3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).